עין משפט נר מצוה

עו א מיי' פ"ג מהל' אבל הל' ט סמג לאוין רלט ועשין מ טוש"ע י"ד סי' שעג סעיף ט:

עח ב מיי' שם פ"ג הל' ח סמג לאוין רלו טוש"ע י"ד סי' שעד סעיף ג [וברב אלפס ריש הלכות טומאה דף סג.]:

עט ג מיי' פ"ג שם ה"ח סמג שם טוש"ע י"ד סימן שעג סעיף ד' וסי' שעד סעיף ד:

פ ד מיי' שם פ"ב הל' יד סמג שם טוש"ע י"ד סימן שעג סעיף ט ועי"ש:

גמרא

תורה אור

אמר רב חסדא אמר רב נקטע ראשו של אביו אינו מטמא לו, מ"ט? אמר קרא °לאביו (ויקרא כא) בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר. א"ל רב המנונא אלא מעתה קאזיל בפקתא דערבות ופסקוה גנבי לרישיה הכי נמי דלא ליטמא ליה? אמר ליה מת מצוה קאמרת, השתא יש לומר באחרינא מיחייב, באביו לא כל שכן? והא מת מצוה הוא *והתניא איזהו מת מצוה כל שאין לו קוברין, קורא ואחרים עונין אותו אין זה מת מצוה והא אית ליה ברא! כיון דקאזיל באורחא כמי שאין לו קוברים דמי. מיתיבי לה יטמא *לה הוא מטמא ואינו מטמא לאיבריה לפי שאינו מטמא לאבר מן החי של אביו אבל מחזיר הוא על עצם כשעורה מאי "מחזיר" הוא על עצם כשעורה לאו למימרא דאי מיחסר פורתא? לא, ההיא ר' יהודה היא דתניא רבי יהודה אומר לה (א) מטמא ואינו מיטמא לאברי, שאינו מיטמא על אבר מן החי של אביו אבל מיטמא הוא לאבר מן המת של אביו. ותניא רב כהנא בר"א בן יעקב לה (ב) מטמא ואינו מיטמא לאברים פרט לכזית מן המת, וכזית נצל, ומלא תרווד רקב, יכול לא יטמא לשדרה ולגולגולת ולרוב בניינה ולרוב מניינה? (ג) כתיב °ואמרת אליהם הוסיף לך הכתוב טומאה אחרת יכול

רש"י

אמר רב חסדא נקטע ראשו של אביו. אע"פ שהראש בכלל הגוף הואיל וכבר נקטע אינו מיטמא דאמר קרא לנפש לא יטמא בעמיו כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו בזמן שהוא שלם שלא נתפרדו אבריו זה מזה ולא בזמן שהוא חסר כגון זה שנקטע ראשו: בפקתא. בבקעה: דערבות. שגנבים ולסטין מצוין שם: ופסקו גנבי לרישיה ה"ג דלא יטמא. בשביל שהוא חסר: א"ל. ממת מצוה קא מייתית לי, שאני התם כיון דלית בהדיה אלא הוא לחודיה קאי גביה כמת מצוה דמי (ד): (השתא י"ל באחריני מיטמא. כדאמרינן לקמן לאחותו הוא דאינו מטמא אבל מטמא למת מצוה אביו לא כל שכן: והא איכא ליה ברא. ואינו הוה קורא ליה אבא א) הא עני ליה איהו ולא הוי ליה מת מצוה: מיתיבי ולאחותו הבתולה וגו' לה יטמא. כשהיא שלימה: ואינו מיטמא לאברים. שאם נפרד ממנה אבר בין בחייה בין במותה אינו מיטמא לה לפי שאין אדם מיטמא לא לה ולא על א' משאר קרובין על אבר מן החי לפי שאינו יכול להחזירו לכמות (ה) שהוא מתחילה וה"ה נמי לאבר מן המת שאין בין אבר מן המת לאבר מן החי אלא בשר הפורש: אבל מחזיר הוא על עצם כשעורה ה"ג מאי מחזיר הוא על עצם כשעורה דאינו מחסר פורתא. כלומר דבשעה שנגע בה ברישא הוה חסר להך עצם פורתא כשעורה ואפ"ה היה מותר ליטמא לה וה"ה לאביו אע"ג דהוא חסר ואינו שלם וקשיא לרב חסדא דהא סתמא לדברי הכל היא: לא, ההיא ר' יהודה היא. דסתם סיפרא רבי יהודה היא ושמעינן ליה לרבי יהודה דאמר נמי [בכהאי גוונא]: דתניא וה"ג ר' יהודה אומר לה יטמא ואינו מיטמא לאברים לפי שאין אדם מיטמא על עצם כשעורה מאביו אבל הוא חוזר על עצם כשעורה מאביו. כלומר לאיבריו הוא דאינו מיטמא בין בחייו בין במותו לפי שאין אדם מיטמא תחילה על עצם כשעורה מאביו לפי שלא התירה תורה ליטמא אלא בדבר שעיקר הגוף בו אבל מיטמא הוא לעיקר הגוף לכתחלה ואם נחסר הוא הולך ובודק אחריו ואפילו על עצם כשעורה ואנא אמינא לה כרבנן דפליגי עליה דר' יהודה דאמרי כיון שנחסר במקצת שוב אינו מותר ליטמא בו וספרים שכתוב בהן לפי שאינו מיטמא לאבר מן החי של אביו אבל מיטמא לאבר מן המת של אביו שבשתא היא מדתני רב כהנא בסמוך אף כל שכל גופו תלוי בו כגון רוב בנינו ורוב מנינו הוא דמיטמא אבל לא לאבר אחד ומוקימנא לה לההיא נמי כרבי יהודה ועוד לא אשכחן לה דניסנית משנה זו בשם ר' יהודה הכי דהא לא קתני לה הכי אלא כדגרסינן לה אנן לפי שאין אדם מיטמא על עצם כשעורה כו': והתני רב כהנא כר"א. כלומר בברייתא דר' אליעזר בן יעקב: כזית נצל. נצל=ליחה היוצא מן המת שפורש ממנו ואין נצל אלא לשון הפרשה כמו שמתרגמינן ויצל אלהים (בראשית לא) ואפרש יי' מפי רבי אליקום מפרש לקמן בשר המת שקרש בפ' כ"ג ונזיר (דף נ:): והתני רב כהנא בברייתא דר"א בן יעקב לה ג) מיטמא בגופה שלם ולא לאחד מאבריה פרט לכזית מן המת כו' שאינו מיטמא לה: יכול לא יטמא לשדרה ולגולגולת כו'. הואיל ואתה אומר כן שאינו מיטמא לאברים: כשהוא אומר. אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם הוסיף לך הכתוב טומאה אחרת דבשדרה ורוב בנינה כגון שתי שוקיים ירך אחת וברוב מניינה כגון קכ"ה איברים הימנה שיכול ליטמא.

יכול

תוספות

נקטע ראשו של אביו אינו מיטמא. בכהן הדיוט מיירי שמותר ליטמא לאביו ולא בכהן גדול ונזיר: אמר ליה רב המנונא הואיל דקא אזיל בפקתא דערבות. בקעה שמצויין בה גנבי ופסקוה גנבי לרישיה דאבוה ה"נ לא ליטמא ליה א] נ"ל מה ר"ל: א"ל מת מצוה קאמרת השתא ב] [כהן] באחריני. שאין קרובין מיחייב, באביו לא כ"ש: והאי מת מצוה הוא בתמיה והתניא איזהו מת מצוה כל שקורא ואין אחרים עונין אותו. כלומר שאם המת יכול לקרות ויש לו עונין קרובין אין זה מת מצוה והא יש לו לשכור אחרים מתעסקין בו ג]: כיון דקא אזיל באורחא כמי שאין לו קוברין דמי. דלא שכיחי אינשי התם פי' ר"י הבא ליטפל במת מצוה אם יש שם ישראל שיטול לטפל אף כי אינן קרובין לא ליטפל בו [כהנים] קרובים וראיה דאמר בפ' כ"ג (לקמן דף מז:) גבי מת מצוה כ"ג ונזיר יטמא נזיר ואל יטמא כהן וכ"ש כהן וישראל יטמא ישראל ואל יטמא כהן וצ"ע [מהאי] דפ' (האשה רבה יבמות דף פט:) גבי אשתו קטנה יורשה ומיטמא לה ד] ואין כח לעקור דבר מן התורה ה] [ואמאי] יטמא ומשני כיון דקרובין לא [ירתי לה קרי ולא עני] לה קרינן בה והשתא ה"ד אי דליכא מתעסקים אחרים מאי איריא מטעם אשתו תיפוק ליה דאפילו אחריתי נמי מת מצוה גמור היא אלא דאיכא אחרים דיכולים להתעסק וחשוב כמת מצוה אלמא כהן ומת לפניו ויש שם ישראל ואינו חושש ליטפל חשיב מת מצוה ואר"י דודאי מן הדין לאו מת מצוה התם רק לפי שקרוביה מתרשלים ממנה שויוה רבנן כמת מצוה ואף כי אין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה במקום שיש פנים וטעם בדבר ודאי לכ"ע יש כח לעקור תדע דבכולי סוגיא דהתם (לא) מייתי מאשה שנאמנת לומר מת בעלי דהרי עוקרה דבר תורה בקום ועשה אלמא ודאי במקום שיש פנים וטעם יש כח לעקור ודייקא ומנסבא מתוך חומר שמחמירין בסופה: מיתיבי לה יטמא גבי כהן הדיוט [כתיב] ואינו מטמא לה ו] פרט לאבר מן החי של אחותו ואבר מן המת שאינו רשאי להטמאות בהן: לפי שאינו מיטמא לאבר מן החי של אביו. כלומר שאף באביו הקרוב יותר אינו רשאי לטמאות לאבר אביו וצ"ע [דל"ל] יטמא מלאביו נפקא: אבל מחזיר הוא על עצם כשעורה. לקוברו פי' אם נטמא כבר לשאר הגוף מאי מחזיר [לאו] דחסר פורתא ז] (ה"נ) כי אביו חסר (בערכה) מיטמא לו: רבי יהודה היא דתניא רבי יהודה אומר לה מיטמא ואינו מיטמא לאברים לפי שאינו מיטמא לאבר מן החי של אביו אבל מיטמא הוא לאבר מן המת של אביו. ע"י [חזרה] אם נטמא אל שאר הגוף אבל לכתחילה ודאי מודה רבי יהודה דלא יטמא כברייתא דלעיל ובסיפא דההיא דלעיל תניא בתורת כהנים רבי א) אומר אינו מיטמא לעצם כשעורה מאביו אבל מחזיר הוא על עצם כשעורה ודבר תימה דאוקימנא כר' יהודה והרי מיירי בסיפא מכלל דרישא לאו ר' יהודה היא אם לא נאמר כולה ר' יהודה היא: לה הוא מיטמא [ואינו מיטמא] לאבריה פרט לכזית מן המת וכזית נצל. ליחה היוצאה מן המת ומלא תרווד רקב מלא כף עפרורית ורקבון גוף המת: יכול לא יטמא לשדרה וגולגולת ולרוב מניינה. ח] לקמן פי' בהדיא ומפרש לה רוב מניינה מנין [קכ"ה] אברים: כשהוא אומר אמור ואמרת. דכתיב אמור אל הכהנים ואמרת הוסיף הכתוב טומאה אחרת שתוכל ליטמא וסברא הוא להעמיד אמור ואמרת אאחותו דאיירי למעוטי אברים ולהוסיף שיוכל לטמאות לרוב בנייה ורוב מנייה ט] ב) יכול לא יטמא לשדרה וגולגולת ולרוב מנייט ולרוב בנייט של קרובים אחרים שבתורה דכתיב [לה יטמא] אמרת מה אחותו מיוחדת שגופה תלוי בו כלומר שהרי קרובתו ומוטלת עליו לקוברו ומן הדין הוה ליה למימר יכול יטמא למתים אחרים אי לא גמרינן מאחותו דכתיב בה לה ומשני ההיא נמי י] כר"א ב"ר יהודה ורב חסדא דאמר כי האי תנא

ובאו

א) נ"ל ר' יהודה. ב) שייך לדף מד׳

פי' הרא"ש

על התוספ: נקטע ראשו של אביו של כהן הדיוט: בפקתא דערבות. בקעה שמצויין בה ליסטים: כל שאין לו קוברים. קורא ואחרים עונים אותו. פירוש שאם המת היה יכול לקרות היו לו קרובים עונים אותו. וי"מ קורא הכהן ואחרים עונים אותו לבא לקברו והומרא גדולה היא דאם הכהן יכול לחזור ולמצוא לו קוברים לא יטמא לו. ולישנא[דגמ']דפ' האשה רבה משמע כפי' קמא דבקרובה תלייה מלתא דגרס' התם כיון דאיהו לא קא ירית יתה קריא ולא עניה קרי ביה. כיון דקא אזיל באורחא כמי שאין לו קוברי' דמי והלכך נהי דמשום קורבא דאבא לא מטמא כיון דחסר משום מת מצוה מיהא מטמא מכאן משמע דאם יש שם ישראל שיטפל בה לא מקרי מת מצוה ולא יטפל בו הכהן דמשמע דוקא בפקתא דערבות דלא שכיחי אינשי כלל הא אי שכיחי אינשי אפילו אינם קרובי המת לא יטמא הכהן ועוד ראיה מהא דאמר לקמן פ' כ"ג כ"ג ונזיר יטמא נזיר ואל יטמא כ"ג א) וזהו שאמר כהן וישראל יטמא ישראל ואל יטמא כהן. מיתיבי לה יטמא גבי אחות כהן הדיוט כתיב לה יטמא משמע כשהיא בשלימותה: ולא לאבר מן המת של אביו. כלומר אפילו אביו הקרוב לו יותר אינו מטמא לאיבריו. וצ"ע מנ"ל דאינו מטמא לאיברי אביו. רשמא מלאביו נפקא: אבל מחזיר הוא על עצם כשעורה. כלומר אע"פ שאינו יכול ליטמא לא לאבר ולא לכעדשה. מ"מ אם נטמא כבר לאביו מחזר הוא על עצם כשעורה של אביו לקוברו: מאי מחזר לאו דקא חסר פורתא בשעה שנטמא לאביו וחסר ממנו עצם כשעורה ואפ"ה נטמא לו: האי תנא סבר לה כר' יהודה ורבנן פליגי עליה. ואנא כרבנן סבירא לי: אבל מטמא על אבר מן המת של אביו. פי' ע"י חזרה אם כבר נטמא לשאר הגוף אבל לכתחלה מודה ר' יהודה דאינו יכול לטמא כברייתא דלעיל דאל"כ מאי שנא לאבר מן החי דלא מטמא דלא מסתברא לחלק בין אבר מן החי לאבר מן המת אלא דלאבר מן המת מטמא ע"י חזרה. ובסיפא דההיא דלעיל תניא בת"כ ר' יהודה אומר אינו מטמא לעצם כשעורה מאביו אבל מחזר הוא על עצם כשעורה. ותימה הוא היאך מוקי לה כר' יהודה הא מדקתני סיפא ר' יהודה אומר מכלל דרישא לאו ר' יהודה היא. ו"ל דכולה ר' יהודה היא: וכזית מנצל. ליחה היוצאת מן המת: לרוב מניינו היינו (קמ') [קכ"ה] איברים רוב מנין האיברים שהם רמ"ח איברים: ולרוב בניינו מפ' לקמן ב' שוקיים וירך א' או ב' ירכים ושוק א': כשהוא אומר אמור אל הכהנים בני אהרן הוסיף לך הכתוב טומאה אחרת שיוכל לטמא לה. ומסתברא דקאי אאחותו דדרישנא שאינו מטמא לאבריה ואשמועינן הך קרא

א) נ"ל וכ"ש כהן וישראל וכ"ה בתוס' כאן ד"ה והאי.

מסורת הש"ס

יבמות פט: עירובין יז:

סוטה ג:

נוסחת הריב"ן

א) הוה: ב) יטמא

הגהות הב"ח

(א) גמ' לה יטמא ואינו מיטמא לאבריה (שאינו מיטמא וכו' של אביו) תא"מ ונ"ב גי' רש"י שאין אדם מיטמא על עצם כשעורה מאביו אבל הוא חוזר על עצם כשעורה מאביו: (ב) שם כר"א בן יעקב לה יטמא: (ג) שם ולרוב מניינה כשהוא כתוב ואמרת: (ד) רש"י ד"ה א"ל ממת וכו' דמי השתא יש לומר כצ"ל וסד"א: (ה) ד"ה מיתיבי וכו' ואינו וכו' להחזירו לכמות שהיה מתחלה כצ"ל וסד"א:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מיתיבי כו'. מלאביו נפקא עיי' סוטה דף ג ע"ב הד"ה ורע"ק:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה אמר ליה וכו' ה"נ לא ליטמא ליה נ"ל נמחק נ"ל וכ"ב כלומר. א"מ: ב] ד"ה א"ל וכו' מ"מ קאמרת השתא כהן. תי' כהן נמחק ונ"ב שאם. א"מ: ג] ד"ה והאי מ"מ וכו' אחרים מתעסקין בו. נ"ב כאן הס"ד ואח"כ מה"ד כיון דקאזיל באורחא: ד] בא"ד גבי אשתו קטנה יורשה ומטמאה לה פריך והאי אין כנ"ל.

א"מ: ה] בא"ד לעקור דבר מן התורה ואמאי יטמא. תי' ואמאי יטמא נמחק וכ"ב אב מטמא בעל לא מטמא וכו' כנ"ל. א"מ: ו] ד"ה מיתיבי וכו' ואינו מטמא לה מילת לה נמחק וכ"ב לאברים וכו' וצ"ע דל"ל לה יטמא מלאביו נפקא כנ"ל ועי' א"מ: ז] ד"ה אבל מחזיר וכו' דחסר פורתא ואפ"ה כי אביו חסר נמי מיטמא לו כנ"ל: ח] ד"ה יכול וכו' ולרוב מנייהם לקמן. כ"ב עי' דף נג ע"ב: ט] ד"ה כשהוא וכו' לרוב בנינה ורוב מנינה. נ"ב כאן הס"ד ואח"כ מה"ד יכול לא יטמא: י] בא"ד ומשני הסיא נמי כר' יהודה ורב חסדא כנ"ל: